

167.
4

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

კარლო კალაძე

მზე ტეტხლის კვამლში ამოდითა

სომხური ლექსები

კარლო კალაძე

მზე ცეცხლის კვამლში ამოდიოდა

რომანი ლექსად

Kz. 167
4

თბილისი

საბჭოთა მწერალი

1955

✓ **ჩ**ემი დროც დადგა, ჩემო კარგებო,
ვერ გაექცევი ამ წუთს ვერც ერთი, —
ათი წელია არ მიწერია,
ათი წელია... ამ წუთს ვეძებდი!

იცით, ფიქრები ფიქრებს რომ ერთვის
და რომ ყოველთვის თვალი მეჭირა —
ეს, თქვენი ერთი წყვილი სარკმელი
თბილისის ცისქვეშ აღმოჩენინა.

ჩემი ღიმილი ღიმილს არ ჰგავდა,
შუქს მიკარგავდა მე უთქვენობა, —
ვიდრე ხარაჩო ცას არ ჩამოხსნეს,
ვიდრე არ ჩაღდა მწკრივში შენობა.

ნუ დამაყვედრით თუ ჩემი ხედვრით
ვარ ანთებული, ჩემო კარგებო,
ეს ალაღბედი შეკრებაც, ალბათ,
საგულისხმოა და საგანგებო.

გული კარნახით არ შეიცვლება,
არ შეიძლება გულს რომ არ ენდოთ, —
თითქოს რუსთაველის კალმის ქვეშა ვართ —
ჩვენც ვერ ვძლებთ ხოლმე უერთმანეთო!

✓ წრფელია ჩვენი მისწრაფებანიც,
ზოგჯერ აშკარა, ზოგჯერ ფარული, —
ჩვენცა გვაქვს ჩვენი დარდი, კარგებო,
ჩვენი ოცნება და სიყვარული.

✗ ახალგაზრდობო! — ამას გთხოვთ მხოლოდ:
არ იუცხოვოთ ჩემი ჰალარა.
ჯერ ხომ არ იცით რამ დამაფიქრა,
ჯერ ხომ არ იცით რამ გამახარა!

მოლიან თქვენი წელიწადები
და გამარჯვებას თქვენებარ ელიან, —
ახალგაზრდობას უყვარს თბილისი,
მისი ახალი მშენებელი!

ახალგაზრდობა პირისპირ შეხვდა
მტერს, ყველა დროის მტერზე უარესს, —
გადათხრილ სანგრებს ხელყუმბარებით
ჩვენმა ბიჭებმაც გადაუარეს...

და ვისაც ახლა სურს თქვენი ნახვა
უნდა გაშორდეს გამზირს თუ არა —
ვინც თქვენ ჰადრების ჩრდილში დაგეძებთ
სიტყვამრულია და მატყუარა.

თუმცა შემთხვევა რას არ ისურვებს:
გახსოვთ? ღიმილით გამიღეთ კარი,
როცა გამზირზე მომისწრა წვიმამ
და თვითონ გახლდით ჰადრებქვეშ მღვარი.

✗ ვის არ უნახავს თბილისის წვიმა,
არ გადულახავს ფეხით ავდარი,
და ნიაღვარი კიბებამდელ
არ მიჰყოლია როგორც აფთარი!..

მხნელ მივიძლიოდა წინ მასპინძელი
და მე ვივარძენი ფეხს რა მიჩქარებს...
ვივარძენი, უცებ: ოთახს კი არა —
მივადექე ახალ პოემის კარებს!..

და აი, ამბავს ლამბავს მოამბე
თანაც ღიმილით გვათვალიერებს,
ახლა რომ ლალდ ენდეთ სავარძელს, —
ძნელ საქმეშიაც გიცნობთ ძლიერებს.

თანატოლები უზიხართ ირგვლივ,
ყელმაღალს შვენის ღია საყვლო, —
იცის რომანის გმირი რომ არის,
პირველი უნდა დავასახელო.

მან იცის: თვითონ მაისის წვიმაც
უცარია და უცნაური —
წამით ქალაქში ტყუილებრალოდ
უყვარს ასტეხოს აურზაური.

ღარია ისევ და უხარია
მის ახალ ჭერქვეშ რომ გადიწვიმეთ,
დრო მიჰქრის, ქუჩის გუგუნე ისმის,
თქვენ კი მის ამბავს უზიხართ მძიმედ.

ვზივარ, ყურს ვუგდებ, თქვენებრ მღუშარი
ერთი სტუმარი ახლა მეცა ვარ, —
ყოველი სიტყვა მსურს ჩავიწერო,
ამ პოემიდან ისე ვერ წავალ!

დგას რთილი ფრთაშემართული,
ყრუდ მიყრდნობია მკლავით ხათუნა
და კედლის ხალზე ორთავე ნუნუ
შუქით კვლავ ერთად გადახატულა.

რა პატარაა თქვენი ოთახი,
განა ერთ მღელვარ მეგრულზე მეტია, —
მაგრამ გაუძლო გურამის ფიქრებს,
ზურაბის სულისტქმაც დაეტია!

და ვაჟაც, ვოლგა-დონელი ვაჟაც
სულგანაბული არი სრულიად,
დაისრულივით უზის მაგიდას,
თამბაქოს ბოლით დანისლულია!

კარგებო! ღია ფანჯრის ჩარჩოში
ცრემლშეუშობებლ ფოთლებს უყურეთ:
ცის ერთი რისხვა სიცოცხლედ უღიროთ,
მზის ერთი შუქი — მთელ საუკუნედ!

ჩვენ უფრო დიდი ავდარი გვახსოვს
და უფრო დიდი გამოღარება! —

შევძვლით ნგრევა-შენების დროში
საბრძოლო დროშის გამოტარება.

მიყვარს მღელვარედ გავილ დღეების
ყოველი წუთი, ყოველი ბგერა, —
თქვენს გამწყრალ თვალის ცეცხლს
ვიმახსოვრებ,
თქვენი გულღია ღიმილის მკერა!

ვუმღეროთ ყოველ დღის გათენებას,
შემდგომ კი როცა გავსცდებით ას წელს, —
მოვა სხვა ვინმე და ჩვენს ცხოვრებას
ერთ დამშვიდებულ სტრატეგიით ასწერს...

მანამ იარონ, ააფრილონ
ჩვენმა დღეებმა დროშა გმირული,
ჩემი მღელვარი სიტყვა ისმოდეს,
თქვენი — მედგარი კომკავშირული!

დალდა მშვიდობა. მშვიდობა რაა —
თუ ერთმანეთი არ გვეყვარება?!
არა... ამ ჭერქვეშ ძმობამ შეგვეყარა
და არა წვიმის ნიაღვარებმა!

ღიაა ისევ წყვილი ფანჯარა,
ბნელში არ ჩანან შორი აშბები.
რტოგავლით ითქვამს სულს გაზაფხული
და მეც გრილ ჰაერს დავეხარბები!

ტოტებში სთვლემენ ელნათურები,
ბნელს ესხურება ღიმილი სხივად,
ნაწვიმარ ფოთლებს ნიავე არხეცს
და შეუშრალი წვეთები სცივით...

„—მძვინვარე ომი,—ამბობს მთხრობელი,—
ამ სიჭაბუკის დასაწყისია!
თითო ჩვენგანი წიგნია თვითონ,
თითო სიცოცხლე კალმის ღირსია!“

ვზივარ... თვითეულ სახელს შევეყურებ
ისე ვით ვარსკვლავს ცად მისალურსმელს, —
და ეს პირველი შემთხვევა გახლავთ,
როცა ავტორი თავის გმირს უსმენს...

I

— თქვენც კარგად იცით, ჩემო კარგებო, როგორ გუგუენებს ჭალაქი დღისით, ღვევით გართული ჩქარია ქართულით რას ამბობს მტკვარი, —

თქვენც კარგად იცით!

კილით-კიდემდე მიმოგვივლია ჩვენ ეს მტკვრისპირი და ეს მთაწმინდა... და ამ ხალისით, თქვენც კარგად იცით, ჩემო კარგებო, რისი თქმაც მინდა.

ომმა თავს რისხვით გადაგვიარა, დგომა კი არა — ბრძოლა გვარგუნა! და გეაფრთოვანებს ახალგაზრდობა, რომ უსახელოდ არ დაკარგულა.

ახალგაზრდობა ომში ნაწრთობი ამ გამარჯვებით გზას არ ასრულებს, — აუხლომელი ოცნება დარჩათ ვეკაცებს, ტყვიით წარბგაკაწრულებს!

არა! ჯერ ჩვენზე მეტად არავის არ ჰყვარებია მშვიდობის წუთი, მაგრამ თქვით აბა ქვეყნად რა არის გულხელდაკრფილ ღემილზე ცუდი!

ვაშა იმ ვეკაცს, დაუმარცხებლად ვინც კვლავ ცხოვრებას შეეკიდება, — დიდება ვუთხრათ ხელს აღმშენებელს, ჩვენს დამშვენებელ ბიჭებს დიდება!

აქ ყოველ სართულს ცაში ამართულს და ყოველ ახალ სახლის ხარაზოს უყვარს ლენინის დროშის ფრიალით ჩვენს ამომავალ მზეს უღარაჯოს!

რუხი სახლები ახლაც მტკვრისპირად მწყკრივად რომ სხედან

როგორც ფრთოსნები, —

ქაბუჯ სტალინის მგზნებარე თვალებს კვლავ ამ ქალაქში გრძნობენ ოცნებით,

ძველი სართულიც მარმარის დაფით ძველ მებრძოლივით ამაყობს ახლა: დიდი სტალინი მკერდს აწერია, ისე ვით ახალ აივნებს მალა.

გაღწმინდება ცად ნისლი დილის მზე როცა თბილისს შემოანათებს, შვენის ნაბღებად შენობებს ჩრდილიც, როგორც კლდეებზე შემდგარ ტანადებს!..

და სურათები ასცდნენ ჩარჩოებს, ვით ხარაჩოებს ქერი სახლისა, — დედამიწიდან ცად აიტანეს მშვენიერება ამ სიახლისა!

დგას მოწყრიალე საკრისით ხელში მალლა ჩუქურთმის ქვაზე მკვეთელი და ამომავალ მზის სინათლეში ახალ ჭრილს იჩენს თეთრი კედელი!

მეც აქ ვარ დილით, ჩემი გრაგნილით ვარ აივნების ქერზე ასული, ჩემი შენობის გეგმა ჯერ კიდევ ღურჯ გრაგნილზეა მიმოხაზული.

მეც აქ ვარ, სადაც მაღალ სართულებს რკინის ნეკნები უჩანთ ქვაშიაც... და ჩემი სული მშენებელ ძრავის მდგარ გუგუნში და სუნთქვაშია!

ვაშენებ თბილისს... დიდხანს ვიყავი ოცნებით მე ამ დღის მონატრული, — მოწყვა კვამლით წაშლილი ზეცა და მიწა ნაღმით ფერდგაფატრული.

წყვეული ქერჩის წყალი მალრჩობდა, ნანგრევთა მტვერიც ვსინჯე გემოთი, ასჯერ დავეცი, ასჯერ წამოვდექე, რომ ისევ თბილისს დავბრუნებოდი!

და მუდამ, როცა ვხედავ ქალაქი
ომგადახდილთა ხელით შენდება,—
ჩვენ შორის ერთი ტოლ-ამხანაგი
უთუოდ უცებ გამახსენდება.

კაცი ის იყო, ფესვი მას ედგა
როგორც ერთ მელგარ მუხას ან ძელქვას,
ჩემი ძმა არის, თქვენი ძმაც იყოს,
ისე ვით მრავალს — არჩილი ერქვას...

ჩემო კარგებო, გავხედოთ თბილისს,
ვგარძნობ, ჩემი გმირიც სადღაც აქ არი,
ან შენობათა კვარცხლბეკზე იგი
ცაში დგას როგორც ნაქანდაკარი!

აქ ვნახე სწორედ, კვლავ თავმომწონედ
მცეხრე სართულზე როცა ავედი,
როცა ქალაქი ათასთავალება
მზეში ბრწყინავდა ვით ვარსკვლავითი...

ჩემი შენობის ღია სახურავს
ორმოცი ხურო როგორც კოდალა
ჩამკირავებდა, სცემდა ხელურს
და სადარდელი არა მქონდა-რა!

ცნობისმოყვარე მუშა მყავს ერთი,
იმას ვუსმენდი, ფრთხილი კაცია,—
სულ ისე დადის ფეხბაკეფილი,
იფიქრებ, ნიავს აუტაცია.

ახლაც ჩუმჩუმში ღიმილთ, ჩურჩულით
მოვიდა ჩემთან, თვალმოცინართან,—
მითხრა: — ბატონო, თქვენ გკითხულობენ!
მითხრა და უმაღ გაუჩინარდა.

ღილით აქ უცხო კაცს არ ველოდი,
კიბეს უგულოდ მივაპარ თვალი,
და ამოფრინდა... კაცი კი არა —
კაბაშრიალა უცნობი ქალი!..

უცნობი-მეთქი, არა! უეცრად
მეუცნაურა მოსვლა თუ არა —
— ლალი! — შევძახე და ჩემმა ლანდმა
ქვის კედელს თრთოლვით გადაუარა.

შეფრინვით შევხვდით ერთმანეთს თითქმის,
და როგორც ითქმის ხოლმე, პირველად
თვალდახელშეა დავკარგეთ სიტყვა,
დავკარგეთ მართლაც გასაკვირველად.

ვუცქერდი ლალის... ლელვას და ხალისს
ვგარძნობდი შეეპყრო ჩემი გონება,
მიმძიმდა ქალის თვალთა ციმციმთან
კვლავ განშორებულ დღის მოგონება.

იციო? რამდენი უძილო ღამე
გამითევია სინანულითა, —
მისი ფარული ღრმა სიყვარული
რომ ამომეპყრა ძალით გულიდან?

და იციო? თვალის დამწველ იერით
რა მშვენიერი ქალია ლალი? —
მშვენიერია, მაგრამ სიშორეს
ამ შეკრთომაში არ დასდოთ ბრალი.

ბილოს: თანდათან, მოიარებით
ვძლიე შეკრთომა დაუნდობელი,
და დაეუმაღლე, რომ გაეახსენდი
და მოვიკითხე შორი სოფელი...

— ჩვენი სოფელი შორსაა, მაგრამ
ვით ახლობელი ქალაქს ეწვია, —
ჩემი ფიქრი და ჩემი სათქმელი
ამ დიდ გუგუნთან ერთი ბეწვია! —

თქვა მან ღიმილით და მერე თბილისს
მეც მასთან ერთად გადავცქეროდი:
გახარებული, განახლებული
შრომით, მშვიდობით, საქართველოთი.

— ვერ მოვიტოვებ, მძლია სურვილმა
და აბა, ერთი დღეც გამიცდინა,
მაგრამ... დასძინა: — თქვენ უნდა მითხრათ,
თქვენ უნდა მითხრათ ვინ არის „ინა“.

— ინა? — შუქივით მიმოიფრინა
გონებისთვალმა ყველა მანძილი,
ვიმფორებდი: — ვინ არის ინა,
ვინ არის ინა!.. უცებ არჩილი

ჩამოდგა ისევ ჩვენს ფიქრებშორის,
მოგვეხმატკილა და შემოგვეცინა,
თითქოს დღეს იყო თერგის ნაპირზე,
თითქოს დღეს იყო რომ ვნახე ინა.

რალაც ქალური ქინით ვალულოთ,
მიციღიდა ლალიც და საგანგებოდ:
სულ სხვა თვალების სხვა სიყვარული
მინდა გაიპოოთ, ჩემო კარგებო!

II

ო, ისე ცისფრად გახელილ თვალებს
ოცნება რაა, — გულს არ უშალვენ!
ო, იმ თვალების, იმ ვარსკვლავების
თანამავალი გავხდი უშალვე.

და მერე რა დროს! რამ გამამართლოს
თუ უნებლიედ გზას ამაცდინა!
ნუ დაიფიქვებთ: ორმოცდაორის
ბოლო თვე იყო, ბოლო თვის დილა.

ვიდექი მარტო, მოწყენით, ჩემთვის,
თვალი მან გავლით გამკრა, ამანთო!
მერე პირიქით სულ სხვა ბილით
გაბრუნდა როგორც უმისამართო...

რუხსა და უხეშ ფარაჯის კალთებს
ცმაწვილქალობა ვერ წაეშალათ
და იგი უცებ, როგორც იტყვიან,
იქცა ჩემს ფიქრად, ჩემს კეთილად.

განა ათასჯერ მინახავს? — არა!
ის იყო მართლაც ათასში ერთი, —
მხრიდან განდაგან მხედრული ქამრით
გადაეხაზა მაღალი მკერდი.

ოდნავ დალილი და თავდახრილი
სასიყვარულო ყვავილად ჩანდა,
სწორედ იქ, სადაც მხოლოდ მტრობაა
და მძვინვარება მემომარ ჯართა.

დილადრიან გზად ისე დაეხვდი
არც მინატრია და არც ველოდი, —
მოცული იყო გონება ჩემი
თმით, ქარცეცხლით, დამწვარ მდელით!

გულდახურული ვიდექი მარტო,
მტერი კვლავ ფართო გაშლით გვიტევდა
და კავკასიის მთებთან მომწყვედულთ
საბედისწერო დღევ გაგვიფიქრდა.

აქ, ალაზნუდსა და შეჩერდი წამით,
და შევიჯერე გული წყაროთი,
ცეცხლის ხაზიდან წუხელ მანქანით
დაუგისაყენ მოვიჩქაროდი.

ქედზე გადმომდგარ არტილერიის
შორით შემეტყვე ხმა მიტაცებდა,
მოვიჩქაროდი ჩემთვის საყვარელ
და სახელოვან ჯარისკაცებთან.

მაგრამ წყაროთა რკინასაც ღონე
და უცებ ცისქვეშ დადგა ვერანა!
ოცნი ვიყავით... განთიადამდის
შემომეფანტა ირგვლივ ყველანი.

გზადაკარგული, მიწას გაკრული
მხოლოდ სამხრეთის მთებს შევხაროდი,
ცეცხლით გადამწვარ ყანებს მოგვეყვი
და მოვალწივ ყრუდ ამ წყარომი.

თმმა, ჩანს ბედად გადმომისროლა,
თორემ შორეულს რა მსჯიდა აბა —
რომ არ მენახა სადღაც ამ დილით
ქუჩებ-ათხრილი პატარა დაბა!

რომ არ მენახა ბრმა შენობების
კვლავ თვალმდითი მაღალი ცქერა,
არ მომემინა სულ ეს ნაბიჯი
აჩქარებული ვით გულის ძვერა.

ალბათ, შემთხვევა თვით არის ძალა
და ჩვენს გულითად სწრაფვას განაგებს:
ძალით მიიყვანს უცნობთან უცნობს,
სიტყვას აუწყობს, ალაპარაკებს!

მე ახლაც მესმის მისი ფეხისხმა,
ასე მგონია კვლავ ჩემ წინ არი
და თვალთმაქცივით შორი პანძილით,
ვგრძნობ, შემომცქერის პირმოცინარი...

წამწამდახრილი მომიახლოვდა, —
— თქვენ ქართველი ხართ? —
მკითხა ანაზღად
და შემკრთალ ტუჩებს უხერხულობით
მახსოვს, ღმივლი აუთამამდათ.

— დიახ, ქართველი! — მივუგე უშაღ
და ყმაწვილივით მეცვალა ფერი.
ვღუძმდით ორივე, მაგრამ დღუძმილი
მით უფრო მხნეა, მით უფრო წრფელი.

ვღუძმდით ორივე. და როცა შემდეგ
დაგსწვდი მე იმის ხელს მოწიწებით,
მიყუჩნდა სულმთლად და მიავიწყდა
ჩემს ტყვეობაში მყოფი თითები.

ო, იმ ჩვილსა და განახულ თითებს,
თვით ხელისგულიც უალერსებდა,
მაგრამ ღმივლით სავსე თვალეზში
მიმაღულივით შეენიშნე სევდა...

ხოლო მიზეზი ვერ გამოვკითხე,
ვერ გამოვკითხე თუ რა უნდოდა
და ვით უმწეოს ჩემზე დანდობილს
ვერც შევუკარი წარბი უნდოთა.

მყროდა მხოლოდ: რომ არ ვეგონე
ხელაღებული ვინმე მხედარი, —
ბრძოლის ველზედაც ასეთი ვიყავ,
ასეთი შშვიდი შესახედავი.

მეტადრე სანდო სურათად ჩანდა:
გულღია ხედვა, ღია საყელო
და მოკლე თასმით საველე ჩანთა
ხელს დახვეული სახელდახელოდ...

ვიდექ. ვიციდიდი... და ბოლოს როცა
ისევ მორჩილად მკითხა: — მენდობით? —
ვთქვი: არაფერი არ დაშავდება
თუნდაც ამ უცნობ ურთიერთობით!

და კვლავ ხელიხელ ჩაიკიდებელი,
ისე, გარკვეულ გზის უძებნელად
გავყევით ხალხით გაკრეფილ ქუჩებს,
კერ აუწყობელ საუბრით, ნელა...

სიჩუმე იყო და ცეცხლის ხაზიც
გრგვინვით ქვეყანას აღარ იკლებდა,
სიჩუმე იყო... მხოლოდ ხანდახან
სწორედ სიჩუმე შემათფიქრებდა.

შემაფიქრებდა შენობებშორის
ქრკოლით გავლილი ნიაქქარები
და მიტოვებულ სართულებიდან
საღლაც მყეფარე ღია კარები.

ვხედავდი სული არ ეღდა დაბას,
და ჩვენს თავზედაც ვით ბედისწერა
გულის წამლები ზუზუნით, ცაში
წრეს აკეთებდა ჰერინგის ძერა.

III

ვიდოდით ორნი... მაცდური ჩემი,
ჩემთვის ჯერ კიდევ უცნობი ინა
ხან მოილხენდა, ხან მოიწყენდა,
ხან კი ცელქევით მისწრებდა წინა!

იყო საოცრად სათნო და ნაზი,
როგორც ვთქვი ისე ცისფერთვალეობა,
კაცს კი მეტადრე სინაზით ხიბლავს
ხიფათი, იქვი, იღუმალეობა...

და მე გულდასმით ვაკვირდებოდი,
ცდილობდა იგიც გაეგო ვინ ვარ...
როცა: ღრუბლებში გაწოლილ მთიდან
მოულოდნელად გაისმა გრგვინვა

და ცაში აღძრულ ქარტყილივით
ჰაერის ტალღამ გადაგვიარა, —
— არაფერია! — თქვა მან ღიმილით, —
ამას ჯერ კიდევ არა ჰქვია-რა!

საცა თერგის ქალებშიც თეთრად
გაიშლებიან კვამლის ქალები,
ჯარები შორით ჯარებს უტყვენ,
ჩვენ კი შუაგულ არც ვეგულებით!

თქვა და ჩამქიდა საჩქაროდ ხელი,
ქვის კიბეებით ბნელში ჩავედი, —
ზედალდგა მართლაც გაღმა-ნაბირი
ავეამლებული როგორც შავეთი.

შევადექ. ჩემს მიგზურს შეგებდე უნდოდ
და სინანულმაც გულს გამიელვა:
— როგორ მომეტაც გონება, როგორ, —
ვთქვი, — ვილაც გოგომ გადამთიელმა!

რევოლვერს ხელი შევავლე ჩუმად,
და ბნელ კედლებში ბრმასავით მდგარი,
კაცი ჯერ კიდევ გზას ვერ ვიგნებდი,
როცა მან უკვე გააღო კარი!

და შემოიჭრა უცებ ნათელი,
ოთახის გულიც გაიღო ფართოდ,
ვილაც მაღალი ვეჯაკი იდგა
ფანჯრის ვეება ჩარჩოში მარტოდ.

იღგა ვით ურჩი და წაბლისფერი
თმაც ჩამოშლოდა წარბებზე ურჩად,
იღგა აქ, თავის მკვიდრი ბეჭებით,
კაცად კი არა — შენობის ბურჯად!

შეგნიშნე უმალ: ჩემი შემოსვლით
არ იყო ნაკლებ განცვიფრებელი,
მისი ტუჩ-კბილის ელვაც ვიცანი,
როგორც ნიშანი თავისებური...

და როცა თვალი თვალს გაეუწწორეთ
უნძოდ, უძრავად, წარბამართულად,
დაუკითხავად უცებ ერთმანეთს
გავესაუბრეთ უკვე ქართულად.

ო, როგორ ფრთხილად ისმენდა ინა,
ღიმილი როგორ აიძვლებდა, —
ვეგრძნობდი ამ ჯმუხა ვეჯაკისათვის
ქალი სიცოცხლეს გაიმეტებდა!

ჩვენეი ქართული თუმც არ ესმოდა,
ფიქრით გაართული გვიმზერდა მხოლოდ,
უსიტყვოდ მაინც მეუბნებოდა:
„ურჩით, იქნებ თქვენ დაიყოლოთ!“

მაშინდა მივხვდი, წყაროსთან იგი
რად იყო ისე გულისხმიერი,
გამოსაცნობად რისთვის იქმარა
ჩემი ქართული სახის იერი.

მივხვდი რომ თვალწინ მდგარი უცნობი,
გადმომქვირალი ოდნავ ზემოდან,
მიცქერდა მართლაც ჩემი თვალებით,
ჩემი ტუჩ-კბილით მემსგავსებოდა!

თითქოს მას ჩემი მღელვარე ფიქრიც
 ელვარე თვალის გუგაში უჯდა, —
 და მე შემეძლო ინაზე უკეთ
 ამომეკითხა დღემილი ტუნთა!..

მაგრამ რა სურდა ამით უცნაურს,
 რად მომიყვანა როგორც სტუმარი,
 როგორ გამეგო აქ, ორ ცეცხლშუა
 რისთვის დაედოთ თავასთუმალი?!

ან და ვინ იყო თვით ეს დეკაკი,
 ცხარე ბრძოლის დროს აქ რომ ცდებოდა,
 მკერდზე ეკიდა ხელი უღონოდ,
 სახეზე ალი ეკიდებოდა...

მითხრა: — დაბრძანდით, — დამიდგა სკამი,
 და თითქოს კიდევ ეუხერხულა,
 თითქოს ჩქარობდა, თითქოს ფარაჯაც
 გავლით, ცალ ბეჭზე წამოეხურა.

გარეთ კი ამდროს კვლავინდებურად,
 მინებჩალეწილ ფანჯრების იქით —
 არტილერიის შავი გრიგალი
 ჰქუხდა მრისხანე ბატონის რიხით!

იწვოდა თერგის შორი ნაპირი.
 — ხედავთ? დღეს უკვე
 ვკობნით ასწილად! —
 თქვა და ჩამოჯდა მძიმედ ლოგინზე,
 თან უცნაურად ისევ დასძინა:

— მთელი არსებით ამ წუთს ველოდი,
 დაიწყოს მტერი პირველად ეძლიეთ!...

და მე კი როგორც დამარცხებულნი
 სურდათ ოთახში გამოვემწყვდეთ!

გამოვეტევი კეთილ „განაჩენს“
 და გამარჯვებით გულს ვაიმედებ,
 გამოვეტევი, რადგან მარჯვენა
 ჩამოსაკვეთად ვერ გავიმეტე!

იქნებ იმედმა მეც გამამართლოს,
 თუმცა იმედი ვიცი რომ ცრუა, —
 ვარ მომწყვდელი აქ ორი ცეცხლის:
 სიკვდილისა და სიცოცხლის შუა...

სიცოცხლე მიყვარს! მხოლოდ სიცოცხლე!
 მღელვარე, მარჯვე, აღიდებული...
 და ჩემი ყოფნა-არყოფნის ტალღებს
 ვარ ორივე ხელით ჩაჰმიდებული!

მაგრამ მტარვალი რა მტარვალია
 ტყვია თუ მარჯვედ არ დაგმიზნა?! —
 აღმოხდა ვაქაკის და ჭავრით ამდროს
 გაშლილი შუბლიც გადაინისლა.

დახედა ისევ თავის მარჯვენას,
 და მეც ვიგრძენი რად გაბასრულა...
 ჭავრი გულშივე ჩაიხშო უმალ
 და გულითადი ხმით დაასრულა:

— კეთილი იყოს შეხვედრა ჩენი,
 თუმცა ერთმანეთს ვეცნობით გვიან, —
 სულ ადვილია მოსაგონებლად:
 ჯარისკაცი ვარ. არჩილი მქვინა.

IV

ვესმენდი არჩილს. არჩილის დარდი ჩემთვის თანდათან გახდა ნათელი, — ასე ისწორებს დილით ხმელ ტოტებს მუხა ქარიშხლით გადანათელი!

ვგრძნობდი, რომ მთელი არსებით იყო იგი სანგრებით დათხრილ სერებთან, იწვედა მტრისკენ ისევ და... ისევ ხმლებით აჩეხილ თერგს იხსენებდა:

„ — თერგის ნაპირზე ვხვდებით ერთმანეთს! უკეთესს ბედად რას ვიფიქრებდი, — აქ უთვისტომოდ ვკვნისოდი მხოლოდ და უკანასკნელ ღონეს ვიკრებდი.

თერგი არასდროს არ მყვარებია, ეთვლიდი რომ იყო უჩი და ყბედი, ახლა ისაა მოზარე ჩემი, — საოცარია ვაჟკაცის ბედი!

არაგვის ტალღებს რომ ვდავარბდი მთებში დაფრენილთა, — თერგი მეგონა მთების მგომბელი: სადღაც გარბოდა საქართველოდან!..

მაგრამ დღეს, მრავალ ბრძოლების შემდეგ აუგს ვერ მეტყვის თერგზე ვერაფერი, მისი ჩრდილნარის მოყვარეც გაეხდი, მისი ჩრდილნარის ხშირი მზვერავეი.

და ბრმა შემთხვევამ თუმც აქ მარგუნა ჩემი საბრძოლო გზის დასრულება, თუმც აქ ლანდივით მდგარი მზვერავეი ბნელშიც მომძებნეს თოფის ლულებმა, —

როცა მიწაზე დავეცი პირქვე როგორც ხე ტოტებ-დასალეწადა, — მე მაინც, მახსოვს, ტყევით გაგმირულს თერგისპირამდე მისვლა მეწადა...

მეგონა: სიკვდილს სულთ ამომშრეტელს რომ არ წაერთვა ჩემთვის გონება — სულ ერთი ბეჭეი წყალი კმაროდა, ნუგეშის ერთი ყრუდ გაგონება.

მიწაზე გართხმით მოვედი თერგთან, წყალს დავეწაფე თვალდახუჭული, — გულს მომხვდა ტალა მაცოცხლებელი, მომესმა ტალღის ფრთხილი ჩურჩული!

ისევ სიცოცხლის ძალ-ღონე მომცა, ნეტარად შეესვი მთების ნაეურთ, და საღიმილოდ დამირჩა მაშინ მთებს იქით მისი ხმა გიჟმეურთი...“

(აქ ერთი წამით შედგა არჩილი, დასტოვა თერგის ტეფრი შრილა, ჩამქრალ ალივით შეგვევლო თვალი და კვლავ განაგრძო კაეშნაიანა!)

„ — ვაი, რომ თურმე ამაოდ მეტყმო იგი იმ ჩემთვის დამლუპველ ღამით, — მღელვარე სისხლი წყეულმა ტყვიამ თურმე გველივით მოსწამლა შხამით!

მკეროდა მაინც: გადამარჩენდნენ, რომ აღვსდგებოდი ისევ არჩილად! და მართლაც მხრებით გამომიტანეს, იღბალმა თითქოს გადამარჩინა.

მაგრამ მეგობარ მკურნალთა ხელშიც ვერ დამიშვიდდა გული მშფოთვარეს: ვერ იქნა, მკლავეზე გესლიან ტყეის კვალე, ვერ იქნა, ვერ ამოთალეს!

სიმწარედ მექცა მცირე იმედიც, როცა დოსტაქარს მივაპყარ თვალი... და აი, თვითონ გამოვიტაცე აქეთენ ჩემი ხორცი და ძვალი!

რისთვის? მიხედვები ვიცი უთქმელად, მეც ხომ დისტრაქტის წარბმა მაჩვენა — რომ სამწუხაროდ სხვა გზა არ იყო, უნდა მოეკრათ ჩემთვის მარჯვენა!

სხვა გზა არ იყო? თვით გამოვანხე, სიკვდილის შიშამაც ვერ შემაკავა... ერთი საათი ეცადათ, ვთხოვე, ვთხოვე და აგერ, უკვე აქა ვარ!

ო, ნუ გამიციხავ თუ განწირულად სიცოცხლის ჯაჭვი ამიწყვეტია, თვით გამარჯვების იმედიც ხშირად მხოლოდ და მხოლოდ ერთი წვეთია!

ეს არის ისევ სიცოცხლის რწმენა და არა ზაფრა სამგლოვიარო, — როგორ! მარჯვენა დაემარხო ჩემი და მერე მაინც ქვეყნად ვიარო?!
 არა! განსაცდელს, ვცდილობ გადავჩრე, წამით ხავს მინდა ჩავედილო ხელი, — იქნებ ეს შხამიც დასძლიოს გულმა, მდუღარე ტყვიის დვარავით ცხელი.

თორემ რაღა სიცოცხლე ჩემი, თუ გამომთიშეს ძალით მწყობრიდან, — მე გამხეცებულ მტრის წასახრჩობად ორივე ხელიც არა მყოფნიდა!

მთებს იქით სწორედ მან ამამხედრა, თორემ საომრად ვიწევიდი განა? ჩემს მიტოვებულ სახლკარს, ვოცნებობ ისევ ხალისით მივხედო ჩქარა..

ჩემს შეუკმუხვენელ შუბლის პიტალოს მხოლოდ ოცნების შუქი ეფინა, მან კი უღარდელ ჭაბუკობაზე უეცრად ხელი ამაღებინა!

ვებრძოლე კიდევ ვერავინ იტყვის: იჭდა ლაჩარი, უქმად ცდებოდა! ახლა კი რა ვქნათ, — ვაჟას არწივიც ყვა-ყორნებს ასე ეომებოდა!..

ჯერ კიდევ ვცოცხლობ, ჯერ კიდევ მრავალს ვიმსხვერპლებ სულის ამოხდომამდე, — გახედე, ფანჯრის წინ გაშლილ დაბლობს — რაზმი გაველიტე ამ აეტომბით!

ბილიკს თუმც ფრთხილად ამოდიოდნენ, მე უფრო ფრთხილი გულით ვუცდიდი! და, რა თქმა უნდა, სამტრად მოსულებს ხელს სიყვარულით არ გავუწვდიდი!

იმათი „ვეფხვი“ გინახავს? — აგერ გლია, თუმცა-ლა ჯავშანი ეცვა! მეც, ჩემო ძმაო, ვეფხვურად დავხვდი, როცა მომესმა კლდეების ლეწვა.

რაა მხეცური ძალმომრეობა! ძალ-ღონე კაცურ სიმართლეშია! — სული კვამლივით აღმოსხდა შავად, სულწაწყმედილი, ხედავ? — ლეშია...

ერთხელ ხომ ისევ გავიხალისე, დავხვდი ფათერაკს დანატრებული, და დასასჯელი ჩემი ურჩობაც ვგრძნობ ამით არის გამართლებული.

სიკვდილმისჯილმა მარჯვენამ, ალბათ, თვითონ სიკვდილთან დამამოხილა, — ასეთი მკაცრი, ასეთი მარჯვე იგი არასდროს არა ყოფილა!

არა! არ ვგეგვარ სასოწარკვეთილს! იცის ქვეყანამ, არ ვარ ძაბუნი, იცის ამ მკრთალმა პატარა ქალმაც აქ რომ კუთხეში დგას განაბული...

იცის, რომ ერთხელ ცეცხლს გამოვტაცე თვითონ ეგ უცხო ცისფერთვალეზა და შემდეგ მახლავს როგორც ნათელი, ჩემს გვერდით ჭირსაც არ ეკრძალება.

არა! აწ მტერი ვერ დავგამარცხებ! ხედავ? ქუხილით დახვდნენ ქედები და უკვე ნათელ გამარჯვებათა დღეების იქით მეც ვინებები!..“

V

ადგა არჩილი, ძალღონეს ენდო,
თუმცა ალივით ენთო, ვხედავდი.
სივრცეს ფანჯრიდან შეავლო თვალი
თერგის ველიდან — თერგის მთებამდი!

და წამით როცა ისევ ქუხილმა
გასწყვიტა ჩვენი გასაუბრება, —
— თქვენ დაპირები ხართ! —
ჩაეუბრეთ ფრთხილად, —
თქვენ რომ აქ დარჩეთ, არ გაქვთ უფლება!..

— არა, ნუ შირჩევ! — მითხრა მან მწყრალოთ
უცებ შემართულ ცალი წარბითა, —
არა, ნუ შირჩევ, ჩემო კეთილო,
დავემორჩილო ავებდს არ მინდა!

მე ბრძოლის ველზეც მახლავს ოცნება
ჩემი და ჩემი ამხანაგების,
გახსოვს? თმის წინ გეგმა სახალხო,
გეგმა სანატრელ ქართლის ბალებსი?!

გახსოვს? გადაწყვეტი სამგორის ველებს
კვლავ ამწვანებას რომ ვპირდებოდი —
იმ დროს უცდიდა მარჯვენა ჩემი,
იმ დიდ ოცნებით მეც ვინთებოდი!

მე გამარჯვების მეგობარ... და ვქარაბო
რომ გადავშალო ისევ წიგნები,
მინდა ძნელ საქმეს ჩავეცილო ხელი,
როცა მშენებელთა მწყობრში ვიქნები!

განა თბილისის კედელში სადმე
რომ ჩავევირეთ დავიკენესებდი?
არა. მერწყმუნეთ, როგორც ზურაბი
მხრების გასაშლელ ადგილს ვეძებდი.

მინდა ციკაბო კლდეებს, მთასვლელო
კვლავ წერაყინით ჩამოვეცილო!
მინდა შესძახონ მდინარის ტალღებს:
არჩილი მოდის, ჩამოდევითო...

თორემ რად შევხვდებ სიმღერით რიონს,
ჩქერებს თუ ველარ გავპირი მხარულით. —
რად დავუბრუნებ ჩემს ქაბუჯობას,
რა იმედებით, რა სიხარულით?!

რაგინდ შორს ვიყო, უკუნეთშიაც
დარდს ერთი სხივი მუდამ ანათებს. —
ბრძოლის ველიდან — დედის კალთამდი
ჩემი გულისთქმა მიაქვთ ბარათებს!

ვარ დედისერთა, მარჯვენას ჩემსას
დღეს შავი მიწა რომ დავაყარო, —
ხვალ ჩემზე მლოცველ უბედურ მშობელს
ბედნიერება როგორ ვახარო?!

თუ სიყვარულით მკლავებს ვერ მოვხვები,
რით გავუთენო დილა კეთილი?..
და ის, რომელიც უხმოდ მიმელის
ისიც შემხედდავს გულდაწყვეტილი...

აღბათ შენც გეძებს შორი ოცნებით
და შენი მკლავის მოიმედება
დალი, ნათელა თუ თამარ-ქალი
შენი მზია, თუ შენი მედეა.

მეუღრო კუთხეში, სანთლის ალივით,
ჩემს ნათელ იმედს დაჰბერა ომმა,
სურვილი ჩემი, წყურვილი ჩემი,
დავტოვე ღია კარის წინ მდგომმა!

დავტოვე, დიახ, ჩამქრალ თბილისის
ბნელში და მისი არა ვიცი რა! —
იქნებ კვლავ უხის გადაშლილ წიგნებს,
იქნებ ჩემსავით არ გაიწიარა...

გაავებულმა დრომ დავგაშორა
და მსჯის მით უფრო ჯავრი ფარული:
მრისხანე ომმა გამიპო ორად
გული, სიცოცხლე და სიყვარული!

დამარცხებული დავებრუნდე? — არა!
არც ნებით მინდა, არც უნებურად...
გამარჯვებული კი ისიც არის
ცოცხალი ვინც არ დაბრუნებულა!“

კვლავ სურდა რაღაც ეთქვა ახალი,
უსმენდა ინაც თვალთა ციმციმით.
მაგრამ უეცრად შეკრთა ვაჟკაცი
და შეტორტმანდა მთელი სიმძიმით.

იქვე დაეშვა ლოგინზე. ინა
ისე ვით წინათ თავს ეგლებოდა, —
მწუხრის ნისლივით ჩუმსა და მოარჩილს
ცრემლით წამწამი დასველებოდა.

არჩილს კი სისხლი უწუხდა შხამით
და მდევკაცივით იწვა მღუმარი.
მეც მივეშველე, მეც მკლავი ჩემი
დავუდე როგორც თავსასთუმალი.

ვხედავდი ნათლად: როგორ უფრთხოდა
არ გამხდარიყო შესაბრალისი, —
და სწორედ მწარე ომილში ჩანდა
ტკივილი უფრო ვინემ ხალისი.

იწვოდა კაცი, თვითონ იცოდა,
რომ ჩაიღინა დანაშაული
და მზად ვიყავი გადამერჩინა,
მაგრამ რა ღონით, რა სასწაულით?!

ო, არც მოსმენის, და არც მოწყენის
დრო აღარ იყო უკვე აშკარად.

ინამაც იგრძნო ალბათ რაც მსურდა,
თვალით მანიშნა და ამაჩქარა.

ურჩობდა მხოლოდ არჩილი, მტკიცედ
ჩამჭიდა მკლავში მარცხენა ხელი,
ისმოდა მხოლოდ მისი ღრმა სუნთქვა
ლუმელის დახშულ გულივით ცხელი.

დრო აღარ იყო და ის კი მაინც
შემომგენსოდა: „ — იყავ კეთილი,
შინ როცა მიხვალ მეც გამიხსენე
ამ ორ ცეცხლშუა გზაჩაქტილი!

შინ როცა მიხვალ, გულისთქმა ჩვენი,
გთხოვ, ერთმანეთში არ განასხვავო, —
მოკებნე ჩემი პატარა დედა
და ჩემზე კარგი უამბე, ძმაო.

არ დაივიწყო: მკედარიც რომ ვიყო
მხოლოდ ცოცხალი კაცი მიწოდე, —
მოხუცი დედა იმ შორ სოფელში
ჩემი სიცოცხლით ცოცხლობს, იცოდე!

მიხვალ და არჩილ გუბაძის ქონში
ტყბილად ერთ ღამეს მაინც გაათვე,
ჩემს ძველ ბარათებს მოგიტანს დედა,
ჩემს მეზობლებთან იმასლაათებ!

ღარიბ ქოხს ნახავ და ნუ დამძრახავ,
თუ ხარ მოყვარე, თუ ხარ ძმობილი, —
ახალი ოდის ფიცარ-კრამიტი
ცისქვეშ დამირჩა ყრულ მიწყობილი...“

VI

არა, მოსმენის დრო აღარ იყო,
მზარავდა მისი კენესა-ჩურჩული, —
ხან ანთებული გამჭრიახ მზერით,
და ხან ოცნებით თვალდახუჭული.

გამოვეთხოვე ძალით. არც მახსოვს
რა მოვიგონე, რა მაჩქარებდა...
თვალთახელშეა აფრინდა ინაც
და შეთქმულივით დამხვდა კარებთან.

ისევე ავყევით კიბეებს მარდად,
თან წამყვად დარდად არჩილის დარდი
ჩვენებთან მისვლით ველოდი შევლას,
ველოდი... ამბავს თუ მივიტანდი!

სდუმდა კვლავ დაბა დაყრუებული,
ნანგრევებშორის ჩვენც ყრუდ ვიარეთ,
კვლავ იმ წყაროსთან შეჩერდა ინა,
კვლავ ერთი წუთი დავაგვიანეთ...

გადახსნა ჩანთა, რვეულის ყდაზე
ხელის კანკალით გზა დამიხატა
და თან მადლობა დახმარებისთვის
წინასწარ იქვე გადამიხადა.

თქვა: „ — იქნებ ჩვენი დანაშაული
გასწორდეს იმავე დოსტაქრის ხელით, —
სულ ორიოდ საათის გზაა
და მზის ჩასვლამდე წყაროსთან გელით!

იქნებ თქვენ მაინც უშველოთ არჩილს,
ვგრძნობ თქვენი ნახვით გამხიარულდა...
მე კი თთანშიც აღარ მაჩერებს,
რომ გამაგონოს კენესა, არ უნდა!

ნებით არავის დაემორჩილა,
ძალით განსაცდელს დასძლევეს ჰგონია,
გაქექვა დანას და აი, თანაც
მე სავალალოდ ამიყოლია!..“

გამოვეთხოვე. სახე იმ ქალის
არ ავიწყრით არ შემიძლია:
ასე ფერმიხდით მზე იცქირებდა
როცა შორს რჩებდა, როცა ნისლია!

ვინ მოიგონა რომ ბრძოლის ველზე
მძვინვარებს მხოლოდ მტრობა უხეში!
მე არ მიგრძენია მეტი სინაზე
სხვაგან, ჩემს ფერად სიკვბუქეში!

ნატყვიარ გულის მესაიდუმლო,
გულივით წრფელი და პაწაწინა,
მახსოვს, თვალწამწამ მოთქროვილი
იყო წამივით უცნობი ინა.

მისი ღიმილიც დამრჩა ხსოვნაში:
როცა გადახსნა საველი ჩანთა, —
მახსოვს, მოვკარი თვალი ბარათებს,
მალლა ასაფრენ გუნდვით ჩანდა.

ვენებურე: — ყველა ფრთებგაუშვლელად
აგრე რომ ისხდეს, მოსათმენია?
თქვენი ყოფილა მთელი ქვეყანა,
თუ ბარათები ყველა თქვენი...“

„ — არა, არჩილის ბარათებია! — “
მითხრა და ნაწერ ბჭკარს დააჩერდა, —
„როცა დაჭრილი კარავეში იწვა,
ფიქრთგასართეველად წერილებს სწერდა.

წერილებს სწერდა საყვარელ დედას,
სოველთვის მასთან იყო ოცნებით, —
ზოგნი გაფრინდნენ, ზოგნი აქ სხედან
ფრთებდაკეცილნი როგორც ფრთოსნები...“

გზას ვადექ, და არ დავფიქრებვარ
თუ რა მანიშნა ამ სიტყვით მაშინ,
შეკრთომა ჩუმად რად მიიმალა
უცებ სიმივით გაწყვეტილ ხმაში.

ცას შემზარავად ბზარავდა ისევ
შმაგი მტაცებლის შორი ზუსუნნი...
ახლაც კი ვჯავრობ, როგორ დავტოვე
ქალი უმწეო და უსუსური!

ამხანაგებო, ახლა გურამიც
ვერძნობ, საკამათოდ შეიშმუშნება,
ჩუმი შეხედვით მაჩერებს ნუნუ
და უნებური ცრემლი უშრება.

წინ თითის ქნევით ნუ უსწრებთ ამბავს,
არჩილს მსაჯულად ნუ ეყოლებით, —
რამდენი გმირი დაჰყრიდა ფარ-ხმალს
რომ სჯიდეს აგრე ცივი გონებით!

ამხანაგებო, ჩვენს სიკვამულეს
არც ლხინი აკლდა, არც სამძიმარი,
მაგრამ ეს მხოლოდ დასაწყისია, —
ცხოვრება ჩვენი ისევ წინ არი...

VII

ის დღე, ის ღამე გზას მივიანდომე,
თუმცა მღელვარე გულით ვჩქარობდი,
და დილით, დიდი ვაგზახის შემდეგ
ძლივს მოვალწიე ისევ წყარობდი.

მზე ცეცხლის კვამლში ამოდიოდა,
ღვიოდა ბრძოლის ველი ველური,
ირგვლივ ნანგრევთა სიჩუმე იღვავდა,
სიჩუმე ცივი და უფერული.

ვადექ დანიშნულ ადგილზე. ვწუხდი.
არ ვუჭერებდი თვალებს ამჭერად, —
სამი სამხედრო ექთანი მახლდა
ახლა არჩილის გადასარჩენად!

ისინიც კარგად იცნობდნენ ბედკარულს,
უყვარდათ იგი და სულს ერჩიათ,
თუმცა მათ მზრუნველ ხელს გამოექცა, —
წამოშეველნენ ამ საფრთხეშია!

მაგრამ წყაროსთან არ დაგვხვდა ინა,
არა. ამოღო მოგვიხაროდა...
და წყარო ქვებში ჩაგუბებული
იქცა ჭავრის და ცრემლის წყაროთა.

სახლს მივაშურეთ, სადაც ჯერ კიდევ
მეგულეობდა არჩილი, — ვნახე...
და საძირკვლამდე დაქცეულ კედლებს
სასოწარკვეთილ ხმით გადავძახე!

ვნახე: ცის რისხვა თავს დასტეხოდა,
სართული სართულს აწვა ლოდებდა
და ჩანდა მხოლოდ ქვეთიერის მტვერში
მტრის განწირული გამობრტყება.

ძახილით აბა ვის მივწვდებოდი?! —
ყრუ იყო დაბა, ყრუ, უკაცური,
ლოდებქვეშ გულიც არ ფეთქდა არსად
და მე ვფიქრობდი გულგაქაწრული:

„ნუთუ ეგ არის ახლა სამარე
როგორც არჩილის, ისე ინასი,
ერთად მარხია: ვაეკაცის გზენება
და სიყვარული საესე სინაზით!

ნუთუ გზად ისე მძიმედ ვიარეთ,
დავაგვიანეთ მოსვლა და ახლა
აქ ქირისუფალ ჩრდილებად ვინაწვართ
საფლავად ქცეულ ნანგრევთა მაღლა!...“

და მართლაც, მხრებით მხრებეს
მიყრდნობილნი
ვდუმდით. უცრემლოდ გმირს დავეტიროდით...
თერგიც კი, თერგიც თმაგაშლილს ჰგავდა
თავის აჩეხილ სანაპიროთი!

და ქვიდან ქვაზე დაცემულ ტალღის
ხმაც ისე ახლო გვესმოდა მაშინ,
რომ ჩვენი მძიმე გლოვა უსიტყვოდ
იხატებოდა ერთ სულისთქმაში.

არა! დაღუბულ გმირის ამბავი
ვთქვა უკეთ ახლაც არ შემძილია! —
ასე მგონია იმ ნანგრევებში
ჩემი ხორცი და ჩემი სისხლია!

და შემდეგ აბა, სად არ ვიყავი,
ჩემი გზა საით არ გაიკავა,
ქვეყნად რამდენი გმირი არ ვნახე,
რამდენი ბრძოლა, რამდენი ჯაფა!

მაგრამ არჩილის ცოცხალი სახე
თმმა ხსოვნიდან ვერ ამოშალა, —
ბრძოლის წყურვილით საესე თვალებში
ჩაუჭრობელი ცეცხლით მოჩანან!

ის დილა თითქოს იყო ნიშანი,
ცა ვერ ვიცანი ისე განათდა
და როგორც არჩილს სჯეროდა ისე
ცეცხლით აღგვეს კვალი ჯალათთა...

არ გახსოვთ, ბირველ შეტევის რისხვა,
მთებმა რომ ერთხმად დაიგუგუნეს?!
გუგუნე იგი აქამდე შერჩა
კლდეებს კი არა — მთელ საუკუნეს!

თითქოს არჩილი გვედგა ჩვენ მხარში
როდესაც თერგი კვლავ გადავლახეთ,
მის ოცნებებთან ერთად ვიბრძოდით,
ერთად ბერლინის დამხობაც ვნახეთ...

მტერს სასიკვდილოდ მივსწვდით ბუნავში
და როცა ბრძოლა შეწყდა მხეცებთან, —
გახსოვთ? ცოლ-ქმარი, და-ძმა, დედ-მამა
შორით ერთმანეთს როგორ ეძებდა!

როგორ ვუსმენდით, გახსოვთ, რადოს,
და ტელეგრაფის მითრთოლვარ მავთულებს?
როგორ გვეძახდნენ კვლავ ქალაქები
ვრცელ ქვეყანაზე მიმოფანტულებს!

იმგადახდილთა ვაშას ძახილში
თითქოს არჩილის ვაშაც გაისმა,
მტერს იარაღი როცა აჰყარა
ცხრაას ორმოცდახუთის მაისმა!

მაგრამ ხანდახან, ამხანაგებო,
წამით რატომღაც გული ღონდება:
შინ დაბრუნებულ მატარებლების
ანჭარებული სვლა მაგონდება!

რა ლეღა დაგვხედა, რა სიხარული!
ყველა მოსახლე კარებს აღებდა...
შინ ვბრუნდებოდით... და სიყვარულით
არჩილი ისევ მიყარანახებდა:

„არ დაიფიქო, მკვდარიც რომ ვიყო
მხოლოდ ცოცხალი კაცი მიწოდე, —
მოხუცი დედა იმ შორ სოფელში
ჩემი სიცოცხლით სიცოცხლობს, იცოდე!“

VIII

ჩემი ცისფერი მანქანა ისევ
შორს მიმოკარგულ გზით მიმჟვროლებს, —
შეფრინვით, თითქოს ხომალდი იყოს
სკრის ტალღებივით გაშლილ მთავორებს!

ხალისით ვმართავ... თუმცა ვით ხიწვი
გულში მაქვს იჭვი, სურვილით გარჯილს:
ვაი, თუ ახლაც, სამი წლის შემდეგ
ვგრ ავესრულო პირობა არჩილს!

ვაი, თუ მისი საბარალო დედა
თვალთ ვედარც კი ენახო სრულიად...
სოფლებს მიჰყვიის მანქანა მაინც,
ორმოცდახუთის განაფხულია!

გზებზე დახრილან წიფლის ხეები,
უნდათ ჩემს ბუკებს გაეშრიალონ,
გზებზე შრიალა ნიავიც დაჰქრის,
გაქრი შენც ფიქრო კაეშნიანო!

აგერ: მღინარე... ხილი... წისქვილი...
და აგერ უკვე გზაზე ხევწვივით:
ჩითისპერანგა სოფლის ბიჭები
ტირიფის შტოზე აცმულ თევზებით!

აქ თითქოს განგებ ამომეგებნენ
და კვირა-დილის ნათელში დგანან...
სწორედ ამ მეკირცხლად აქოჩრილ ბიჭებს
არ იგონებდა არჩილი განა?

დგანან, მიცქერენ, და მეც ვჩერდები,
ვალბე ლიმილით მანქანის კარებს, —
— შორს არის, არჩილ გუბამის სახლი? —
ვიტყვი და წუთი გულს ამიჩქარებს.

— არჩილის სახლი? აგერ, აქვეა! —
გზა უცებ ერთხმად სურთ მიმოითონ:
„ — აი, ამ დაბალ ფერდობის მარცხნივ,
ამ აყვავებულ ცაცხვების მხრითო...“

თვალთ ეანიწნებ და უმაღ ყველა
მოათრინდება მანქანას გუნდად!
ჩუმად არიან, თუმც უხარიათ,
ვგრძნობ ალტაცების დაფარვა უნდათ.

მაგრამ გაცვდებით ცაცხვებს თუ არა,
გზა თან აჰყვება თუ არა მაღლობს, —
აენთებიან ერთბაშად ისევ:
— აჰა, არჩილი აი, აქ სახლობს!

ვხედავ: გამწკრივდა თეთრი მესერი
ვარდებით წითლად მიმოხატული,
მწვანე მოლს რკინის კოშკარი შეენის,
ქვეითკირის ვიწრო ხილს ნაკადული!

სახლს დილით ასდის ბოლი წისლივით,
ქასთან ხელაწვდით დგას ოწინარი,
გაჩნდება უცებ დიასახლისიც
და გვეგებება პირმოცინიარი.

ვდგები, და უკვე შემკრთალი ვხედავ
ბავშვებს ეზოში გადაფრენილებს.
ო, ამ სიციცხლოთ სავსე ადგილას
სიკვილილი ამბავს რა მათქმევიწნებს!

ო, ნეტავ ჩემი ფარულ ფიქრების
მკითხველ თვალზედა ქცეულთ დედავ,
შენი ვაჟკაცის შინ დაბრუნებას
ახლა მეც აგრე ველოდე, ნეტავ!

თერგის ნაპირზე, უკანასკნელად,
ხელუშუბარებით დათხრილ სერებთან,
როცა შენს დამუკნარ ღაწვების ღიმილს
და თეთრი თმების შუქს იხსენებდა,

შას გამარჯვების ზეიმით სურდა
დაეტკებ შორით დედა-მშობელი...
მთხოვა და მოველ... ავის კი არა —
კვლავ როგორც კარგის მხაზარბელი!

.მ ვარდ-ყვავილებს, ბავშვებს, თვით არჩილს, რა ვენა, ვუმტკიცებ ჩემს ერთგულებას, — მხოლოდ არჩილის სიცოცხლე სჯერა მშობლის გულისთვის, სოფლის ბუნებას!

ლიმილით მხვდება უცნობი დედა, ისწორებს თავშალს, დღავს, იჩქარის! ჭადრის ხეებქვეშ, სტუმარს გულლიად მებატყემა ღია ჭიშკარით.

და მე ზელს კრძალვით ვუკონი დედას, მესმის ხმატყილი მისი ქართული: „ასე მგონია, არჩილს გხედავო,“ — ამბობს ოცნებით პირგაბადრული.

თანაც მივყავარ შინ რომ ვუამბო შეილის ამბავი გულგასახარი. მიკვირს: ეზოში ორი სახლია — ერთი ძველი და ერთი ახალი!

ახალი ჩვენგან ზელმარცხნივ რჩება, ახალ ქვის კიბით, ქვის ბოკონებით. ძველს მივაშურებთ, —

ძველს კი მეც ვიცნობ არჩილის სიტყვით და მოგონებით...

— ახალი, — ამბობს დიასახლისი, — მხოლოდ ამ სოფლის სიკეთე არი, არჩილის ნატვრა იყო, და ვუცდიოთ, — არჩილმა უნდა შეაღოს კარი!

— აქა მშვიდობა! — ვიტყვი და თითქოს ეგრძნობ სამშვიდობო ღზინის დროც არი... მაგრამ იწყება გამოცდა ჩემი და ორთა-ბრძოლა გასათვარი!

აივანზე ვარ, თუ ბუხრის პირად, თუ ტახტზე ვზივარ მუხლმოკეცილი, —

ჩემს ვრცელ მოთხოვბას უსმენს მოხუცი მშვიდად უბრწყინავს სახე კეთილი.

მისი ვაჟყავის გმირობას ვხატავ, როგორც მინახავს, როგორც მიგრძენია, ვახარებ დედის გულს... და დასასრულს მივუახლოვდე — არ შემძლია!

აი, შეხვედრაც უქანასკნელი... და ვატყობ ხმატ-კი ამიკანკალდა. უცებ ღიმილით მაჩერებს თვითონ: „— ეს იყო თერგის პირად... კავკავთან!

ეს იყო თერგის პირად, კავკავთან, შემდეგ კი დონზეც გასულა ბარად! — „იტყვის და შეილის სურათის თვალწინ გამიშლის ასჯერ დაკოცნილ ბარათს.

— ეს რაა! — ვფიქრობ სიტყვაგამშრალი, — საკუთარ თვალებს არ დაფუჭერო? მე თვითონ ვნახე საფარი მისი აფეთქებულო, უძრო, უჭერო!

ვინ დამაჩერებს, რომ სულთმობრძავი იმ ნაცარ-მტვერში არ დამარბულა, ვინ დამაჩერებს, რომ კვლავ განგებამ მკედრეთით აღდგომის ძალა არგუნა!

ტყვიით გაგმირულ ვაჟყავის მწერა ნუთუ შორიდან ახლაც ანათებს, გასულა დონზე, გასულა დნებარზე და ბერლინიდან გზავნის ბარათებს!..

არა! არჩილის სიცოცხლემ სძლია, ეგრძნობ, თვით სიკვდილი გულმშენარავი, — მაგრამ როგორც მე არ ვიცი, როგორ, ისე არ იცის ქვეყნად არავინ...

IX

მოხუცი ქალის ზრუნვას და ხალისს
სხვა სიტბო ახლავს, სხვაგვარი სხივი, —
ტკბილი სასმელით სავსეა სურა,
წვრიალებს ბრაღის ჭიქების მწკრივი!

ხმელი ხილი და არაყი მხოლოდ
თავშესაქცევად მოგონილია,
ღია სარკმელში რტო შემოჭრილა,
გრილა, სუფრაზე ცაცხვის ჩრდილია...

და ვიდრე ღედა ფუსფუსებს ცეცხლთან,
საქციით აწყობს ვარვარა კეცებს, —
ხან მოსაუბრე და ხან მღუმარი
სტუმარი ახალ გასართობს ეძებს.

ტახტს ზემოთ ფრენით გაცვრია კედელს
თვითი გედების გუნდი განდაგან,
და მიმოქარგულ ვარდ-ყვავილებში
ნაცობ თვალესაც ეხედებით ხანდახან, —

თვითელ ფოტოსურათს პატარას,
ზღვის ნიჟარებით მოთქვილ ჩარჩოს,
გულში რომ წუთი ჩაუხატიათ —
იმ მარად ცოცხალ წუთს გაუმარჯოს!

ღვანან ჯგუფ-ჯგუფად ჩემი ტოლები,
გულათრთოლებით ვუცქერ მათ სურათს,
რა ყმაწვილები გავსულვართ ომში
და რა მხნედ ვძლიეთ, რა ვეჯაკურად!

რა შეედაროს ამ სიუბაუქეს,
ძალღონით სავსეს და სანეტაროს,
რა დარდი დარჩა ვკითხით ძველ კუნძულს
და მიტოვებულ წიგნების თაროს!

ჩვენს ყმაწვილკაცურ იმედებს ვკითხობთ
შემდეგ სიმკაცრით დღედარბეულებს,
თუ რა ოცნება დარჩათ ოცნებად
რეფერატებით სავსე რვეულებს! —

თქვან, ზაფხულობით ჩამოსულ არჩილს
რა იტაცებდა, რა უხაროდა,
ჯერ დაუხაზავ ქალაღლის ფურცელს,
რომ აიღებდა ხოლმე თაროდან.

მომეცით ნება ვნახო, თუ გუშინ
რა პქონდა გულში, რა უნატრია, —
აგერ მტკვრის-პირი ქალაქის გასწვრივ
გაბედულ კალმით გაუფატრია.

აგერ, მთაწმინდას მცხეთის ჯვარივით
ცაში ამოღებს თეთრი შენობა,
ადგას ქაზუკი ხელამართული,
ვით გამარჯვების წარუშლულობა!

ეს ქრელი რუკა მაგიდას ალბათ
ხუთი წლის წინაც ასე ეფარა,
რას გვეკითხება კითხვის ნიშნებით,
კაცს უკვე არა გაეგება-რა!

ჩუმით ავიღებ ხელში ლურჯ გრანჯის,
გავშლი და როგორც ზღვას ვაკვირდები, —
იგი ოცნების ზღვა არი მართლაც
მიმოხატული მღელვარ ზვირთებით!

დაე, არჩილმა შემოგვანათოს,
არა, დედის გულს არ ეწყენება
თმით ჩაქრობილ ძველ ამბებიდან
შვილის ასეთი გამობრწყინება!

ვზივარ, არჩილის კალმის ნაკვალევს
კვლავ რვეულებში მიჰყვება თვალი,
ვათვალიერებ წიგნებს, წარწერებს,
და ერთ ფურცელზე მაჩერებს „ლალი“...

ლალი? ხომ არის ხანდახან სახელს
იხსენებს კაცი და ვერც იხსენებს, —
აუხსენელია რად აწერია
სწორკუთხედებით დასერილ სერებს...

— აჰა! მსლებლებით ლალიც გეახლათ! — ჩემს ფიქრებს ერთვის პასუხად ამდროს, და ვუცდი უკვე საკვირველებას სასიხარულოს და არა სამტროს!

გაოცებული ვუცდი. კვლავ წუთი და ლალი წიგნის ფურცლებს კი არა — ვხედავ, მოადგა არჩილის ეზოს გაზაფხულივით კაბაშირილა!

— უთუოდ თქვენი მოსვლა გაიგო, — ამბობს მოხუცი დაბეჯითებით, ამბობს, გამომცდელ მზერით მიღიმის და ჩემს მხარს წვდება დამკვიწრ თითებით...

მე არ ვიცნობდი ლალის, არ ვგრძნობდი რა მომხიბველი წუთი მელოდა, პირველად ვნახე, მსუბუქი შარფი სიჩქარით მხრებზე გადაჰფენოდა.

გამოთხოვა თავის გოგონებს, შიშვარგად აღმა დარჩენე მსლებლები, წიგნები ლამაზ ხელს უმშვენიებდათ, შავ-შავ ნაწინავეებს — თეთრი პეპლები!

სადაც ფრთოსნების ლალი გუნდია, ლალი სიმღერაც მუდამ იქ არის, გუნდი სიმღერით შარაგზას გაჰყვია, ლალი გულდაგულ ჩვენკენ იჩქარის!

„ — ლალი რომ არა, — შესანდობარად გაგიხდებოდით ალბათ ბებერი, ჩვენ სოფელს ომის პირველ დღიდანვე ეწვია როგორც მასწავლებელი.

მე შევიკედლე, ჩემი მდგმურია, — “ ჩურჩილებს დედა გულმოდლიერად:

„ — სჯერა არჩილის, და ამ ლოდინში ჩემზე მტკიცეა, ჩემზე ძლიერი...

თუმცა არჩილი არც კი უნახავს, მხოლოდ სურათით იცნობს...“

— სურათით?!

„ — ჰო, და თუ ჩემი არჩილი გიყვართ, ამ ქალის გულსაც დაუწყურადღით!“

გაილო კარი, განათდა მიჯნა და შემოიჭრა ოთახში ლალი, — შეეთვალა, მაგრამ თვალწარბიანად ბრიალა როგორც ნეკერჩხლის ალი!

ისე მიმიმხრო მოსვლისთანავე, ისე ითქვამდა სულს მომიღმარი, რომ გასაცნობად ჩვენს დიასახლისს აღარც დასქირდა ეთქვა ვინ არი...

იგი თვალბად ქცეულ ქალიშვილს კვლავ როგორც დედა გადაეკონა, და სიტყვისიტყვით აქვე უამბო ჩემზე ჩემგანვე რაც გაეგონა.

ბოლოს დავიწყე მძიმე მოთხრობაც, ფრთხილად ვარჩევდი სათქმელს, დასამალს, და სამიგენი ვხატავდით მხოლოდ არჩილის გმირულ თავგადასავალს!

ვუსწორდებოდი დედის გულისთქმას წინასწარ თვალის ერთი შეველებით, — ზოგჯერ ღიმილით გზას მიღობავდა, ის დალოცვილი, ზოგჯერ ცრემლებით!

და ჩუმი ბრძოლით დალილიმა უკვე, შეჩერებულმა მხოლოდ იმედით, — მეც დავიჯერე რომ გამარჯვებას ამ ოჯახშიაც ვიწეივებდით...

X

თბილისში, გმირთა მოედნის ახლო ყრუ სამოსახლო მთა იყო ერთი, თქვენც არა ერთხელ გინახავთ გავლით უთუოდ მისი შიშველი მკერდი.

დიახ, თბილისში, ახალთახალი სვეტებმაღალი სახლი რომ არის, გმირთა მოედნის წრეს რომ დაშვენდა — მონაწილეა ჩემი რომანის!

ზეაუპართავთ სვეტებს თაღები ავთანდილივით ტანახოვანებს, — და ქვათა ქართულ ჩუქურთმის კრილი დარღებგაფანტულ გულს აფრთოვანებს!

მათ სილამაზეს, გახსოვთ, წინასწარ ვიქადდი, ვიტყვი რად დავიქადე: იმ წელს ვესტუმრე სოფელში არჩილს, ნახატიც იმ წელს გადავიხატე!

სანთლის ალივით თავს მადგა ლალი, დედაც იმედით შემომცქეროდა, ხატვა არ ვიცი, მაგრამ ოცნებას გადავხატავდი მაინც მკეროდა.

და შემდეგ როცა ქვის მთლელის ხელით იგი თეთრ ქვაზეც გადაიქარგა, — ამაყი გული ამევსო ლხენით, რადგან ამაგი არ დაიქარგა!

ჩენი თაობის მედგარ გუგუნში ისევ გაისმის მისი ქართული, და ომის შემდეგ ახალ ხუთწლედის მშენებლობაში არის ჩართული.

ამით, კარგებო, თუმცა გიაშხეთ ჩემი სტუმრობა რით დავგვირგვინდა, — მოხუცი ქალის, ჩემი და ლალის ბაასი მაინც განვაგრძო მინდა!

სიტყვა წინ განგებ გადავისროლე და სიავკარგე ვკითხე ახლისა, ლალი მომხიბლავ ასულად იქცა, მოხუცი ისევ დიასახლისად...

თუ დავუჩერებთ, საგზურით ხელში ლალი მისულა იქ ალაღბედად, მაგრამ შეილივით შეთვისებია იმ უცნობ სოფელს თბილისზე მეტად!

ვუსმენდი, მსურდა ჩემით გაემგო პატარა ქალის გულისთქმა წმინდა: ინსტიტუტიდან პირდაპირ სოფლის სკოლაში უცებ რომ გადაფრინდა.

მოხუცმა ქალმა რომ შეიკედლა უცნობი როგორც უბრალო მდგმური... ვუსმენდი, მჭრიდა იჭვით წერილმანიც, და ვგრძნობდი მაინც არ იყო თქმული —

თუ სოფლად რისთვის მიისწრაფოდა, იმ ქერქვეშ წლობით რამ გააჩერა, და რომ სურათით იცნობდა არჩილს, — ვერა, ლამაზმა ვერ დამაჯერა!

მე სიყვარულის ჩუმი გზა ვიცი, იქ მულამ იგავ-არაკებია, არჩილისა თუ არწივის ბუღეს რად შეებუდრა, — გასაგებია.

და შესძლო კიდევ, დედასთან ერთად ისევ ედარდა, ისე ელხინა, რომ საიდუმლო ზრახვა თავისი ოდნავ ერთხელაც არ გაემხილა!

როცა ვუცქერდი იმათ ჩუმ ალერსს უცხოდ არ ვთვლიდი და საოცრებად, შეილისთვის მლოცველ გულს უმხურვალესს თუ ლალის რძლობაც ჰქონდა ოცნებად.

შორს დარჩენილთა ლოდინი მკვიდრი
 თუ გინდათ ახლო ნახოთ — ეს არი!
 ერთი სურვილით, ერთი წყურვილით,
 წვევლ ჩონგურივით ერთად მკვნესარი!

ჩემი თვალების ამბავი იცით, —
 გამექცნენ! — ვიტყვი დაუფარავად,
 და მაინც, ვფიცავ, ლალის წინაშე
 დამნაშავენი მაინც არა ვართ!

სულ ახლო იდგა, მსუბუქი შარფი
 შავ თმას ნისლივით აღარ ეხურა,
 და ზედ ლამაზმა ლანდის თამაშმა
 ისე მომხიბლა... მეუხერხულა!..

თავს წიგნის ფურცელით ვერთობდი
 თითქოს,

არ გავამხილე რაც მაფიქრებდა,
 და ლალის მხოლოდ ვაჩვენე „ლალი“,
 როცა მარტონი დავრჩით წიგნებთან.

მსწრაფლ გამომტაცა ხელიდან. შეერთა,
 აშკარად შეერთა, განგებ კი არა, —
 თქვა რომ წარწერას ხედავს პირველად.
 მაგრამ რად შეერთა, არ აღიარა...

— ეს ხომ არჩილის ხელია? — ვკითხე,
 იქვე როგორმე რომ გამერკვია.

— არჩილისაა... და ლალიც მე ვარ,
 თუ ქვეყნად ლალი მარტო მე მქვია!..

მაგრამ ვაი, თუ სიტყვაა „ლალი“
 და არა ვინმე ქალის სახელი?! —
 მითხრა ღიმილით და ყრუდ დახურულ
 წიგნს უკვე ხელი აღარ ვახელი.

კარებთან უცხო ხალხი შევინაშნე,
 თითქოს ლოდინით რეკდა საათიც, —

გაშლილ სუფრაზე გადავიტანეთ
 ჩვენი ღიმილი და მასლაათი!

ახლა მეზობელ გლეხკაცებს ერგოთ
 წილი და უმალ როგორც ველოდი,
 არჩილის მაღალ კერპვეშ დაიწყო
 ლხინი არჩილის სადღეგრძელოთი!

არა, კვლავ ქართულ სუფრას არ აეწერ,
 მიყვარს... მრავალჯერ ამიწერია, —
 სულ სხვა ელფერი ეძლევა სუფრულს
 ბერიკაცები როცა მღერიან...

სულ სხვა პატივით უყვარდათ მუდამ
 არჩილ გუბაძის დედა-მშობელი, —
 მთელი სოფელი მხარს უმშვენიებდა,
 სახლს უშენებდა მთელი სოფელი!

ჰქუხდა სიმღერა! — რადგან არჩილი
 გმირი იყო და არა შშიშარა...
 ჰქუხდა სიმღერა, მზე გადავიდა,
 სუფრა ღამითაც არ აიშალა!

მეც მიჩვენებოდა თუ ამ სტუმრობას
 მქუხარ სიმღერით დავამთავრებდი,
 და აღარ დავრჩი ღამით, მასპინძლის
 მარჯვედ ჩავლებულ ხელს არ დავნებდი!..

გამობარბაცდნენ გაშლილ ეზოში
 მღერით, სანთლებით ხელაწვდილები,
 თავს ვარსკვლავები დასციმციმებდათ,
 ქვეშ კი ეფინათ ხეთა ჩრდილები.

გამოვეთხოვე, გამომაცოცხეს
 შორი ძახილით, შარფის ფრიალით, —
 ბნელი, მანქანის შუქმა კი არა
 ლალის თვალებმა გასკრეს ბრიალით!..

XI

ნუ გაიკვირებთ ნურც ერთი წამით
თუ უცებ ლამით: შავთვალწარბიან
ქედებს გადაველ, ჩემო კარგებო,
ჩემს პოემაში წლებიც გარბიან!

წლები გარბიან, დღისა და ხვალის
კვლიც გზადაგზა ასე იშლება, —
მაგრამ რაც ერთხელ თან დაჰყვე ხალისს —
არის! და წაშლა არ შეიძლება.

სულ მალე ჩაჰქრა ის გაზაფხული,
მე კი უხილავ აღს ვერ ვიჭრობდი,
უნდა გულწრფელად ვთქვა, მხოლოდ ლალის
შორეულ თვალის შუქზე ვფიქრობდი!

მივივრის!.. სხვისადმი ბრმა ერთგულებას
იგი რაც უფრო მტკიცედ ხატავდა, —
მწვევდა მით უფრო, და სულ დამიპყრო
ყველა იმედი როცა გათავდა!

მე არ მივაწერ ცრუ ბედისწერას,
არც გულის ძვრას მივაწერ, — თორემ
ამ დამარცხებულ სიყვარულისთვის
ფვიცავ, ერთ ბწყარსაც არ აეთართლებ!

ჩემს დასასჯელად რამ დამაჯერა
რომ ეს არჩილის ღალატი არი,
რომ თავს მანსვენებს და არ მასვენებს
თვითონ სიკვდილის ძალა ტილი!

ჩემს დასასჯელად შორეულ სოფლის
ჩემი ნათელი რად გამობრწყინდა, —
საბრალო დედას უკანასკნელი
იმედიც ნუთუ მოვსტაცო მინდა!

არა, დამშვიდდი ბიჭო, მზაკვრობას
შენივე მტკიცე პასუხი გიშლის, —
დაუთმე ბედის უსამართლობას
მძივს აწყვეტილი თვალები გიშრის!

გიშრის თვალებიც დარღობენ იქნებ,
მაგრამ შორითაც როღი იშლიან —
მომჯადოებლად სდიონ იმ ფიქრებს
შენ რომ გულმკაცრად შეგინიშნია!

კმარა შეეწყვიტოთ კამათი, ჩქარა
გზაც ნემსის ყუნწში გაივლის ალბათ,
სახელდახელოდ გალამბულია
მთები და დღის ნისლები ცალფად!

მანქანის თვლებს თუ შევეკითხებით
აღარც კი ახსოვთ სად გაუთენდათ!..
და შევიტყვით ქალაქში კიდევ
მტკვრის ამღერებულ ტალღებთან ერთად...

ჩემს ფიქრებს ასე ვეურჩებოდი
მცხეთა გადავჭერ ერთის დასმითა,
სარკმელთა ბრწყინვით მომიახლოვდა
უღრუბლო ციდან ისევ მთაწმინდა!

და ერთი წყვილი თვალი რა არის,
ერთი მზორგავი გულის ვაწრთობა, —
ახლა თბილისის გულის გუგუნით
გუგუნებს ჩემი ახალგაზრდობა.

ვეძებ აუშლელ ხარაჩოებში,
და მეც არ ვიცი ჩანან, არ ჩანან —
ჯერ კიდევ ფარდებუაქინძავი
მეც მიცდის ჩემი წყვილი ფანჯარა!

თვალი ცად ისევ აიტყორცნება,
გზა ვარსკვლავებში მაქვს მიკვალული, —
ღიღის ნისლივით მახლავს ოცნება,
მახლავს ოცნება და სიყვარული!

და გამოვცადო მინდა ძალონე,
ძალით ჩავქოლე ფიქრი მაცდური,
რომ ჩემს სულშიაც შეუქვივით ჩანდეს
სიახლე მართლაც ახალგაზრდული!

როცა შორიდან შევაფრინდები
შენს პირველ ქუჩებს, ჩემო ქალაქო,
მგონია სახლებს ავიღებ ხელში,
მინდა ხელახლა გადავლაგო!

თუმცა-ღა წრფელი მოწმე ხარ ძველის,
სიახლე შენის შენს ახალ თალებს,
და მიყვარს ლამით სულისთქმა ჩვენი
ათას ნაპერწყალად რომ გაგაჩაღებს!

ხელმარცხნივ ლურჯი სამგორის ზღვაა,
ხელმარჯვნივ ქვეა ცად აწყობილი,
მტკვრის აღმა სწრაფი კატარა მოჰქრის
და უყუფს ჩემი ავტომობილი!

მაგრამ მგზნებარე გულიც ხარბია,
ვერ ჩაკლავ ერთი ხელის დადებით! —
და აი, თვალწინ ასე გარბიან
ცეცხლმოღებული წელიწადები...

მრავალი დღა გათენდა შემდეგ,
მრავალმა ძალით წაშალა კვალი,
და ერთხელ დილით, როგორც გამბეფ
თბილისში უცებ გამოჩნდა ლალი!

გამოჩნდა ლალი, საღღაც, შენობის
ხარჩოლებში აღმოჩინა,
და ჩამოვართვი ხელი თუ არა —
მკითხა მაშინვე: — ვინ არის ინა?

ვინ არის ინა? ამ დილით უკვე
თქვენც კარგად იცით ინა ვინ არის...
მაშინ კი ხარბად მიცდიდა თვალნი
ძალდატანებით პირმოპოლიმარის.

ეუთხარი: „არა“. ვერ დაიწყნარა
ცნობის მოყვარე გული არათი, —
გახსნა თავისი პატარა ჩანთა,
ამოაფრინა უცბად ბარათი!

ჩემო კარგებო, მე რა გამბოთ,
ამბავი ისეც ვატყობ ვრცელია,
გადეიკითხით მხოლოდ ბარათი
ერთად გავივით თუ რა სწერია:

„ამ ბარათს ერთადერთი იმედით
ვგზავნი და ვნატრობ უცნობი ქალი:

სადაც არ უნდა იყოთ, მოგნახონ,
რომ სინამდვილე გიამბობთ, ლალი!

მე თქვენ არ გიცნობთ,
თქვენს ირგვლივ ისევ
ჩემთვის უცნობი წლების ნისლია, —
მაგრამ შორიდან ეს ორი სიტყვა
დღეს არ მოგწერით არ შემძლია!

თუმცა უცხონი ვიყავით მუდამ,
ბოლოს: ერთმანეთს ვერ დავემალეთ
და საღღაც ღია ცის ქვეშ კი არა —
არჩილის გულში შევხვდით ერთმანეთს!

მომცეთ ხელი და ცრემლით სველი
წამწამიც კი არ დაწამწამით, —
რომ წამით არჩილს არ დასდოთ ბრალი,
წამით ღალატი რომ არ დასწამით!

ვაქაცის გულში თუ უნებლიედ
ორთავემ ერთად დავიდეთ ბინა —
ორი სახელი ეწეროს მკერდზე,
ორი სახელი: ლალი და ინა.

თქვენ უნაპირო ოცნებით გახსოვთ,
მე თერგის დამწვარ სანაპიროთი!
თქვენ შეხაროდით მის აფრთოვნებას,
მე კი დაღწეულ ფრთებს დავტერიდი!

თქვენ ფიქრობთ აპყვა ახალ სიყვარულს,
და მე კი მჭერა დასძლია ძველმა...
ვერ მოვესწარი მანც არჩევანს,
ისე გაგვთიშა სიყვდილის ცელმა!..

მინდა თქვენ გითხრათ... ბარათი ჩემი
პირობას ახლაც ვერ უღალატებს, —
დღედას დროდადრო მე ეუფგზავნიდი
ხელთ შემორჩენილ შვილის ბარათებს.

მინდა თქვენ გითხრათ სიმართლე მხოლოდ,
სიმართლე მძიმე და გულსაკლავი:
თერგის ნაპირზე გათხარეს, დაო,
ბომბდამშენებმა მისი საფლავი!

სწორედ იმ დილით როცა დანიშნულ
წყაროსთან ვიდექ, ველოდი შევლას,
ხოლო დაპირილი ჩვენი არჩილი
გვეურჩებოდა ბავშვივით ყველას, —

სწორედ იმ დილით მტრობით, სიკვდილით
კეთილს დაასწრო შავმა ღრინველმა!..
მე კი როგორღაც გადამარჩინა
მხოლოდ შემთხვევამ გასაკვირველმა!

და აი, თვალწინ გაფრინდნენ წლები
და მე ოცნებით თქვენთან ვარ, დაო,
მან შემაყვარა მე თქვენი თავი
და თქვენთან ერთად სიკვდილთან ვდარბი! —

მან შემაყვარა მე საქართველოც
ისე რომ თვალით არც კი მინახავს! —
თუ ამ სიყვარულს ჩვენ არ ვაცოცხლებთ,
სხვა გულითადი აბა, ვინა ჰყავს?!

გწერთ ალაღბედად არც ვიცი, ლალი,
სად ახელთ წამწამს, სადა გაქვთ ბინა...
სადაც არ უნდა იყოთ — იქა ვარ,
გულს იქ მივყავარ გუმანით. ინა“.

XII

ამხანაგებო, თავს არ მოგაწყენთ,
წინ არი მხოლოდ ერთი სურათი, —
სულ ორიოდ სიტყვა-ლა დამჩრჩა
მიღღვარე ამბის დასასრულამდი!

ღაგვიქერი ბარათს, და ამ წამშიაც
ვერ დაგიფარავთ, როგორ მაწამებს, —
თვალს მაშინ როგორ გავუღსწორებდი
ლალის მწუხარედ შემკრთალ წამწამებს! —

— თუმცა სიმართლეს გწერთ უცხო ქალი,
ხშირად სიმართლე არის უხეში, —
მაგრამ არ შეკრთეთ, არ შეკრთეთ, ლალი! —
ყრუდ გაიხსოვდა ჩემი ნუგეში.

— არა! — ამობოხდა თავდახრით ლალი, —
გულს მეტიც უნდა წარმოედგინა,
მაგრამ ათი წლის ლოდინის შემდეგ,
რა ვქნა, თუ გული მაინც მეტკინა.

— ალბათ იჭრობდით, ჩემო კეთილო,
ანთებულ თვალებს დედის გულმკერდით, —
ალბათ შორს მომხდარ უბედურებას
შორი სიტყვითაც ველარ უმხეუდით!

შინ მოუსვლელი შეილი იმედით
დედის ბნელ ფიქრებს მაინც ანათებს, —
რაც უნდა იცვით უსმენდეს ყური
დაგვიანებით მოსულ ბარათებს...

და დედაც ალბათ ჯავრს გიმალავდათ,
თქვენი შეხედვა დარჩა იმედად,
შინ დამკვიდრებულ ოცნებად ჰყავდით
და ასაფრენად ვერ გაგიმეტათ!

არა! სიკვდილის შავი არშია
რომელ ბწყარშია, თქვით, გავლებული!
ის არც ამ ბარათს არ მოჰყოლია,
დღეს რომ გეჩაგარავდეს გაავებული.
28

ყველგან არჩილის სიცოცხლეს ვხედავ
და ველარ ვებედავ ვთქვა სამძიმარი,
სამარადისო დიდება ვუთხარათ, —
მისი ცხოვრება ისევ წინ არი!..“

...და ასე, მეცხრე სართულის ქერზე
წერტილებივით აღნიშნულები,
ერთხანს პირისპირ ვიდევით ერთად,
ვიდევით ფიქრებ გათიშულები.

კედლებს კი თავზე დასტრიალებდა
ცად ამართული რკინის მარჯვენა,
თითქოს გაიგო მათი ქართული
ხე-ტყე აიღო და მოაშველა.

ხე-ტყეს ხელმარჯვედ ხელთათმანებით
უმაღლეს მუშების ჯგუფი შეება
და მოგვეჩვენა რომ ჩვენ ფიქრებსაც
ხელი შეახეს გარეშეებმა!

ძირს ჩამოვედით, რკინის, ქვეთკირის
და თაბაშირის ფერად გორებთან
ახლა მტერიანი თრომტრიალი
გრავინით იმასვე გვიმეორებდა!

და ჩვენ ჩაგვიდეთ ერთმანეთს ხელი,
რომ წარუშლელი ჩვენი ღრუბლები
გასაქარებულად ღია ქალაქში
გამოგვეტანა გასაუბრებით...

დაგვეხდა მტკვრისპირი და მოგვესალმა
ათასი ალვა მწყრივად დამდგარი,
ჩვენი ბიჭების ხელით დარგული,
ჩვენი ქალების მზერით დამტკბარი!

ახალ-გამართულ ხილს გადავედით
კვლავ ერთად როგორც გულითადები, —
ხილიც ბოლნისის ქვის ფერით ჩანდა
გაღმა გადაწვდილ ვეფხვის თათებით!

დაგზავდა რუსთველის გამზირი დიდი,
მიმობატული ზეთა ლანდებით,
შენობებს გავლით გვერდს უმშვენებდნენ
ქადრები როგორც დარდიმანდები!

თითქოს ერთბაშად დაძრულა ხალხი —
თათბას კვალზე მისდევს თაობა,
მხარს მისცეს მხარი და ფეტიქავს ჩქარი
ახალგაზრდული გამბედაობა!

— ის რა ღელევა, ტალღა თუ ტალღას,
ლალი, ზღვის გულში არ შეპყლია!
ვიჩქაროთ! ჩვენი ახალგაზრდობაც
თან გაიტაცეს ასე მგონია! —

ვთქვი, მაგრამ ლალი ცრემლმუეშპრალი
ამ აუწყობელ ნაბიჯს არ ენდო,
წყვილად ავყვეით ბესიკის აღმართს,
რომ თავი ჩვენი ცალკე აგვენოთ.

წყვილად ავყვეით მთაწმინდისაკენ
ჯერ ქუჩას, შემდეგ რკინის ლიანდაგს
და უცებ ცაში ისე ავმალდით
ორთავეს გული აგვიფრიალდა!

ძირს დარჩა თითქოს მთელი ცხოვრება
და ჩვენ კი ციდან როგორც ფრთოსნები
შორით ვუსმენდით სიცოცხლის გუგუნს,
გარინდებულნი ერთი ოცნებით!

დიდხანს ვისხედით ჩრდილში იქ, დიდხანს,
ღუმლით აბა რა უნდა მეთქვა?
ალალი სუნთქვა მესმოდა მხოლოდ
და საფეთქელის მალ-მალი ფეთქვა.

მზე და მორთოლვარე ფოთლების ჩრდილი
ხან აჩნდა თმებზე და ხან ქრებოდა...
თქვენც გაპკიცხავდით ისეთ მარჯვენას
ამ თმებს რომ აღარ მოჰფერებოდა!

სულგანაბული წუთები თვითონ
ხომ იცით, ხოლმე, როგორები! —

მაგრამ იქ ვიჯექ და თუ ოდესმე
მხიბლავდნენ, — მე არ მომგონებია!

და ამ დროს ფეხზე წამოდგა ლალიც,
თითქოს გასწია ხელით ფიქრები, —
დამემშვიდობა და მითხრა მტკიცედ:
— მე კვლავ არჩილის გულთან ვიქნები!

დამემშვიდობა ლალი... შორიდან
შემომანათა თვალი ზედიზედ!
ჩვენს თავს ჩვენ თვითონ გავეშორდებოდით
რომ მატარებელს არ გავეთიშეთ!..

ჩაუქრობელი ცეცხლის გუგუნნი
გზას მიიკვლევდა ქედით — ქედამდი
მე კი შუაგულ ქალაქში ვიდექ
და შორიდანაც ნათლად ვხედავდი:

შორეულ ცისქვეშ ცხოვრობს არჩილი
ცისფერ თვალების წამწამებშიაც!
მშობლიურ მთებში ცხოვრობს არჩილი
ახლა გზად გაქრილ ნაპრალებშია!..

მიპქრის არჩილის სიცოცხლე!.. დედას
დალაღ-გაშლილი ლალი ხელს უწყვდის...
და შორის ჰიშკართან მდგარი მოხუცი
მათ დაბრუნებას ღიმილით უცდის...

და მე დავრწმუნდი, ჩემო კარგებო,
ქვეყნად არჩილის სწრაფი ცხოვრება
აქ ერთ შენობის ქვაშიაც ცოცხლობს
და ვით ჩუქურთმა — გვემასოვრება.

ვით გამარჯვების უკვდავი სახე
აღგას მთაწმინდას ხელამართული, —
ისე ვით ერთხელ რვეულში ვნახე
მისივე ფანქრით გადახატული!

ჩვენი სიცოცხლე და ჩვენი მზერა
ბედმა ერთმანეთს აქ შეაფრქვია, —
ნუ არჩევთ თუ მას არჩილი ერქვა
და მე, კარგებო, გიორგი მქვია.

გიორგიმ თხრობა შესწყვიტა ამით.
დაჩუმდა. ჩრდილში დარჩა დროებით.
ამართლდებოდა ალღეობით ღამით
ფანჯრებთან როგორც სამხედროები.

ღრუბლებ-გადაყრილ ცისქვეშ თანდათან
კვლავ აციმციმდა დედაქალაქი,
შორი ჩოჩქოლით გვისმენდა თითქოს
არჩილის ყველა ტოლ-ამხანაგი!

სახენათელი და მიწვიდელი
ჩვენი მკითხველიც ვნახე, იქ იდგა,
აიღო ჩვენი წიგნი პატარა
და სიყვარულით გადაიკითხა.

მინდა მივმართო ყველა მშენებელ
მუშას, ინჟინერს, ხუროს, კალატოზს, —
თუ ჩემზე უკეთ იცნობს გიორგის
და ვცდები, — მკაცრად გამეკამათოს!

თუ ჩემზე უკეთ იცნობს, გვიამბოს
ყველა ცდუნება როგორ დასძლია...
თქვას, როგორც ლალი — ქარს ნაპერწყალი
ოცნებით საით გაუტაცნია!

ის კი ვინც მხოლოდ გამზირზე ხედება
ახალთაობას... და ქორს კარს უღებს,

არჩილის გმირულ გამბედაობას
მინდა ვიცოდე, რას უპასუხებს!..

რას უპასუხებს, რომ გეავაგონო
კითხვა საქვეყნოდ გასავაგონელი, —
ხვალ რომ დავხატო, რისთვის შეარქვეს
ვაჟას ტოლებმა „ვოლგა-დონელი“,

რომ სიყვარულით მოვნახო ინაც,
(ესე ვით ლალი — ისიც ჩვენი!)
ვეწვიო კიევს, ვეწვიო რიგას,
ვეძიო... იქნებ მოსკოველია!

დღე ხვალინდელი, თუ როგორ ფეთქავს,
იგრძნობს, ვინც ამ წიგნს დააყურადებს! —
არა, ჭრონიკად ჩასთვალონ არ მსურს,
ის მხოლოდ წარსულს არ ასურათებს!

მძვინვარე ომი ხომ გამარჯვების
და სიკაბუჯის დასაწყისია!
თითო ჩვენგანი — წიგნია თვითონ,
თითო ჩვენგანი კალმის ღირსია!

მზე ცეცხლის კვამლში ამოდოდა,
ჩვენი დღეები მტრებს შევაჯახეთ,
და ციდან, დახეთ, ჯაფშნის ნალექი
როგორ ცვიოდა ათი წლის აქეთ!

1955 წ.

(პირველი წიგნის დასასრული)

КАРЛО КАЛАДЗЕ

Солнце встало в дыму пожарами

Роман в стихах

(На грузинском языке)

Изд-во „Сабчота Мцрალი“

* *

Типография изд-ва „Сабчота Мцрალი“

18 Тбилиси 88

Плехановский, 181

* *

რედაქტორი თ. შავიშვილი

ტიტული, თავსართი და ბოლოსამკაული

ს. კეცხოველისა

გარეკანის მხატვრობა გ. კალაბისა

ტექნოგრაფი უ. დემეტრაძე

* *

გადაცვა წარმოებას 5.X, 1955 წ., ბელ-
მოწერილია დასაბეჭდად 19.X, 1955 წ.,
ანაწილების ზომა 8,5 x 12, სასტამბო ფ. 2,
სააქტორო 2,36, კვადრ. ზომა 84x108^{1/2},
ტირაჟი 5.000, შვც. № 989, უმ 06717

* *

გამ-ბა „საბჭოთა მწერალის“ სტამბა

თბილისი, პლუბანოვის, 181

ფასი 3 მან.

